

ÜNİVERSİTELİ GENÇLERDE MESLEKİ TERCİHLER VE GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMLERİ

Kahraman ARSLAN

Haliç Üniversitesi, İşletme Fakültesi

ÖZET : Çağdaş uygarlığın gelişmesinde girişimcilik unsuru hemen her dönemde çok önemli bir işleve ve yere sahip olmuştur. Adına bilgi toplumu veya iletışim toplumu denilen 2000’li yıllarda ise girişimci ve girişimciliğın öneminin bugüne kadar olduğundan çok daha fazla artacağı anlaşılmaktadır.

Gelişmiş toplumlarda yüksek öğrenim görmüş gençlere “eğitilmeye hazır hale gelmiş kişiler” olarak bakılmaktadır. Diğer toplumlara nazaran daha girişimci olduğu kabul edilen Türk insanına da, özellikle üniversiteye adımını atan bir öğrenciye de “girişimci adayı” gözü ile bakmak gerekmektedir.

Girişimcilik ruhu genetik olarak varolabileceği gibi aile, çevre, eğitim, gelir vs. gibi çeşitli unsurların da girişimcilik ruhunun gelişmesinde çok önemli etkenler olduğu kabul edilmektedir. Bu çalışmada, Haliç Üniversitesi öğrencilerinin girişimcilik eğilimlerinin oluşmasında ve mesleki tercihlerinde fiziksel, sosyal ve ekonomik çevrenin rolü incelenmeye çalışılmış ve bu amaçla kapsamlı bir anket yapılarak değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler : *Girişimcilik, Eğitim, Meslek*

SUMMARY : Entrepreneurship has always had a significant role in the development of the modern civilization. Its significance is expected to grow more in this age which is called as the age of information or communication.

Developed societies consider university graduates as the “individuals who became ready for education”. In Turkey, where the people are said to have more entrepreneurship characteristics, each individual who starts university education should be considered as a candidate entrepreneur.

Entrepreneurship spirit may be present genetically or may be developed by time due to the factors such as family, environment, education and income. In this article, the roles of physical, social and economic environment on the formation of entrepreneurship tendencies and professional preferences have been analysed based on a detailed survey.

Keywords : *Entrepreneurship, Education, Profession*

1. GİRİŞ

Çağdaş uygarlığın gelişmesinde girişimcilik unsuru hemen her dönemde çok önemli bir işleve ve yere sahip olmuştur. Son yıllarda ise daha da önem kazanmış ve ekonomik kalkınma, istihdam yaratma ve sosyal gelişmenin temel faktörü olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. İnsanlık 21. yüzyılda yepyeni bir dünyaya adımını

atacaktır. Adına “**bilgi toplumu**” veya “**iletişim toplumu**” denilen bu yeni dünyada insanoğlunun ekonomik değerler yaratma kaynağı ve yeteneği, fiziki gücünden çıkıp tamamen beyinde toplanmıştır (Erkan, 1993 : 111).

Bu yeni dönemde bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı gelişmeler, toplumların yapısını da hızla değiştirirken, bunun bir parçası olarak girişimcinin ve girişimciliğin ekonomik değerini ve toplumdaki önemini de artırmıştır. Bunun bir yansıması olarak bireye ve bireysel yeteneğe dayalı girişimcilik ön plana çıkmış ve insanın entelektüel üretkenlik kabiliyeti önem kazanmıştır. Bu kabiliyetin ürünleri olan sanat, bilim ve ekonomik uygulamalar açısından büyük önem arzeden girişimciliğin, bilgi toplumunda altın çağını yaşaması beklenmektedir.

Klasik anlamda girişimci, daha çok kendi işini kuran, çeşitli üretim faktörlerini bir araya getirerek ve risk üstlenerek üretim sürecinde bulunan ve bunun sonucunda da kâr elde etmeyi amaçlayan kişi olarak tanımlanmaktaydı. (Emsen, 1996 : 154). Günümüzde ise girişimcilik, yüksek düzeyde yaratıcılık kullanılarak ortaya çıkarılabilecek daha üstün durumlara varmak için bir “**yöntem**” olarak algılanmaktadır (Titiz, 1999 : 11).

Bir diğer tanıma göre girişimcilik; yaşadığımız çevrenin yarattığı fırsatları sezme, o sezgilerden düşler üretme, düşleri projelere dönüştürme, projeleri yaşama taşıma ve zenginlik üretmek insan yaşamını kolaylaştırma becerisine sahip olmaktır (Bozkurt, 1996 : 5).

Ayrıca girişimci, bir ekonomik faaliyeti gerçekleştirip yönetirken, rakiplerine üstünlük sağlayabilmek için sürekli olarak daha akılcı ve verimli yeniliklere yönelmek zorundadır ve bunun sonucu olarak;

- Üretim ve ticari ilişkilerde rasyonelliği sağlama,
- Yeni örgütlenme biçimleri ve yeni teknolojileri uygulama,
- Yeni ürünleri geliştirme ve piyasaya sürme,
- Yeni pazarlara yönelme ve
- Daha büyük sermayeyi harekete geçirme,

gibi önemli ve zor görevleri üstlenebilen kişidir (Şenocak, 1992 : 181).

Yakın zamana kadar, girişimcilikte eğitimin ve bilginin önemi kabul edilmekle birlikte bir işletme yönetimini belirleyen unsurların ağırlığı şu şekilde sıralanıyordu :

- Akademik ve teknik bilgi	: %30
- Pratik bilgi	: %34
- Doğuştan ve sonradan kazanılan kişisel özellikler	: %36

Bilgi toplumuna geçiş, bu oranları birincisi lehine değiştirmiştir. Bu yüzden, bilgi toplumundaki gelişmelerden etkilenen 21. yüzyıl girişimciliği “**bilgi toplumu girişimcilik**” olarak tanımlanmaktadır (Şenocak, 1992 : 186). Buna ilaveten gelişmiş toplumlarda yüksek öğrenim görmüş gençlere “**eğitilmeye hazır hale gelmiş**” kişiler olarak bakılmakta ve eğitilmiş gençlerin, girişimcilik açısından çeşitli avantajlara sahip olduğu vurgulanmaktadır.

Diğer toplumlarla karşılaştırıldığında Türk insanının daha girişimci olduğu, bu konularda araştırma yapan yabancı bilim adamları tarafından da kabul edilmektedir. Bu nedenle ülkemizde de özellikle üniversiteye adımını atan her öğrenciye “**girişimci adayı**” gözü ile bakmak ve onları içinde yaşadıkları çevrenin çeşitli konulardaki potansiyellerinin farkına varabileceği, sorunları birer fırsat gibi değerlendirebilecekleri bilgi ve becerilerle donatmak, yaratıcılığı bastırılmayıp özendirilmiş insanlar olarak yetişmelerini sağlamak büyük önem arz etmektedir (Titiz, 1999 : 218).

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere girişimcilik aslında sosyo demografik, ekonomik ve psikolojik faktörlerin karşılıklı etkilediği bir bileşik olarak karşımıza çıkmaktadır. Girişimcilikle ilgili çeşitli ölçütler, dönem ve ülkelere göre ne denli değişirse değişsin, kuramsal analizler girişimci kişiliğin oluşmasında **ekonomik**, **sosyolojik** ve **psikolojik** faktörlerin her birinin farklı ağırlıklarda da olsa etkileyciliğinde hemfikir olmuşlardır.

Girişimcinin içinde yetiştiği ve yer aldığı ekonomik çevre onun “ekonomik şartlarını”; aile yapısı, aile kökeni, eğitimi, yaşı, vs. onun “sosyolojik şartlarını” ve nihayet kendisine ilişkin öznel algısı, işini sevmesi, iş disiplini vs. özellikleri de “psikolojik şartları”nı oluşturmakta ve girişimcilik bu üç öğenin çeşitli varyasyonlarının bir sonucu olarak biçimlenmektedir (Bahadır, 1996 : 44).

Girişimcilik ruhu kişilerde genetik olarak varolabileceği gibi aile, çevre, eğitim durumu vs. gibi çeşitli unsurların girişimcilik ruhunun gelişmesinde çok önemli etkenler olduğu kabul edilmektedir. Bu çalışmada, yukarıdaki tanımlar ve felsefi bakışlar çerçevesinde Haliç Üniversitesi öğrencilerinin girişimcilik eğilimleri ve mesleki tercihlerinde fiziksel, sosyal ve ekonomik çevrenin rolü incelenmeye çalışılmış ve bu amaçla kapsamlı bir anket uygulaması yapılmıştır.

2. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE KAPSAMI

Araştırmanın konusu; ekonomik kalkınma, istihdam yaratma ve sosyal gelişmenin temel faktörü olarak kabul edilen “girişimcilik” eğiliminin üniversite gençliği açısından çeşitli yönleri ile ele alınması ve incelenmesidir.

Mesleki tercihlerin şekillenmeye başladığı ve kariyer planlaması yapıldığı bir dönemde Haliç Üniversitesi öğrencilerinin girişimcilik eğilimlerinin oluşmasında aile, cinsiyet, doğum yeri, ailedeki çocuk sayısı, aile reisinin mesleği, eğitim ve gelir seviyesi gibi çeşitli unsurların ne derecede etkin olduğunun ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Bu nedenle araştırma kapsamı Haliç Üniversitesi öğrencileri ile sınırlı tutulmuştur. Bu sınırlılık, bir eksiklik olarak kabul edilebilir. Ancak, bu yöndeki araştırmaların diğer üniversiteleri de kapsayacak bir çalışma için zemin hazırlaması açısından önemli olacağı düşünülmelidir.

3. VERİ KAYNAKLARI VE YÖNTEM

Çalışmada, uygulamalı araştırmalarda kullanılan yüzyüze anket yöntemi uygulanmıştır.

Ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik durum, istihdam sorunları ve bunlara bağlı olarak gelişen sosyal sorunlar gözönüne alındığında, bu sorunların çözümünde önemli ölçüde rol alması beklenen üniversiteli gençlerden Haliç Üniversitesi öğrencileri ana kitleyi oluşturmuştur.

Buna göre Ocak 2002 ayı içinde toplam 200 öğrenci ile anket yapılmış ve bu anket formlarından 182 adedinin değerlendirmeye alınması uygun bulunmuştur. Elde edilen veriler çeşitli yönleri ile analize tabi tutulmuş ve analiz sonuçları tablolaştırılarak yorumlanmıştır.

4. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

Araştırmacılar, girişimci ruha sahip kişilerin klasik yönetici ve genel halk tipinden farklı özelliklere sahip olduklarını ve bu özelliklerini hayatın katı gerçeklerinin yanı sıra ailelerinin etkileri ve öğrenim hayatları boyunca kazandıkları veya kazanamadıkları bilgi ve becerilerin dayattığı koşullara bağlı olarak elde ettiklerini ileri sürmektedirler.

Konu ile ilgili araştırmalarda ortaya konulan girişimcilik kavramı ile ilgili teorik bilgiler, analizler ve girişimci tipolojileri göz önünde tutularak araştırmanın varsayımları aşağıdaki şekilde saptanmıştır.

Birinci varsayım: Girişimcilik eğilimi genelde aileden devralınmaktadır. Ailenin etkisini ise sosyal ve ekonomik süreçler belirlemektedir. Bu kapsamda ailenin yapısı, babanın mesleği, eğitim ve gelir seviyesi girişimcilik eğiliminin oluşumunda etkin olmaktadır. Çünkü eğitilmiş, meslek sahibi ve yüksek gelir sahibi olan baba, çocuklarının da eğitilmiş olmasına imkan sağlayacak ve çocuk, girişimcilik için gerekli bilgi ve donanıma sahip olacaktır (Emsen, 1996 : 156).

İkinci varsayım: Girişimcilik kavramının temelinde tuttuğunu koparmak, ataklık, cesaret, özgüven, risk alma vb. yüklerle erkeksi bir imaj yatmaktadır. Bu yüzden cinsiyet faktörünün girişimcilik eğilimi üzerinde önemli etkisinin olması beklenmektedir. Her ne kadar kadınların çalışma hayatına girmesi ile birlikte “iş kadını” kavramı, literatür ve günlük kullanımda girişimci “işadamı” tanımına tekabül ettirilse de erkek çocukların yetiştirilme tarzı itibarıyla daha farklı olması, onlarda girişimcilik eğiliminin daha yüksek olması beklentisine yol açmaktadır.

Üçüncü varsayım: Kentleşme, insanları çeşitli etkenlerle değişik iş alanlarına yönlendirmekte, değişik ülkelerin ve bölgelerin insanlarını bir araya getirerek karşılıklı bilgi ve görgü alışverişi, daha üst bir teknolojiye geçişi hızlandıran kaldıraç etkisi ile girişimcilik için ilginç ve elverişli bir ortam yaratmaktadır. Bu nedenle kırsal kesimde doğan ve yetişen gençlere nazaran büyük kentlerde yetişenlerde kendi işini kurma eğiliminin daha yüksek olması beklenmektedir.

Dördüncü varsayım: Girişimciler genellikle kendi bilgi-tecrübe ve sermayesine güvenmektedir. Dolayısıyla ailesinin gelir seviyesi düşük olan gençlerin kendilerine sürekli olarak “güvence” arama içgüdüleriyle hareket etmeleri ve böylece sabit ve düzenli bir işte, genellikle de kamu sektöründe çalışmak istemeleri girişimcilik eğilimlerini azaltan bir faktör olmaktadır.

5. ANKET SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Anket çalışmalarının özelliği, yapıldığı yer ve zaman itibariyle mevcut durumun fotoğrafını çekmesi, yani statik bir analiz niteliği taşımasıdır. Bu araştırmada ana kitleyi teşkil eden Haliç Üniversitesi öğrencilerinin mesleki eğilimleri ve buna bağlı olarak “iş bekleyen mi yoksa iş yaratan mı” konumunda olup olmadıkları, yani girişimcilik ruhuna sahip olup olmadıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır (Emsen, 1996 : 157).

Araştırma kapsamında anket yapılan örnek kitlenin genel özellikleri şu şekilde saptanmıştır :

- Cinsiyet açısından örnek kitlenin %62,6’sı (114 kişi) erkek, %37,4’ü (68 kişi) kız öğrencilerden oluşmaktadır.
- Öğrencilerin yaş grupları itibariyle dağılımında 22 yaş ve altındakiler %70 (128), 23 yaş ve üzerindeki %30 (54)’dur.
- Mezun oldukları lise türü açısından %46 (84) klasik lise, %13 (24) Anadolu Lisesi, %14 (26) İmam Hatip ve Ticaret Lisesi, %26 (48) ‘sı ise diğer lise mezunudur.
- Aile gelirinin dağılımında 300 milyon TL ve daha az gelire sahip olanlar %10,4 (19), 301-500 milyon TL olanlar %14,9 (27), 501-750 milyon TL olanlar %22,5 (41) ve 750 milyon TL ve üzeri %52,2 (95) dir.
- Örnek kitlenin %15,9’u (29) tek çocuklu, %44,5’i (81) iki çocuklu, %20,3’ü (37) üç çocuklu, %11,0’ı (20) dört çocuklu, %8,3’ü (15) beş ve daha fazla çocuklu ailelere mensuptur.
- Ana-babasının eğitim durumu açısından bakıldığında annenin eğitim seviyesi ilköğretim %37,9 (60), Lise %36,3 (66) ve üniversite %25,8 (47). Babanın eğitim durumunda ise ilköğretim %22,5 (41), lise %28,6 (52), üniversite %48,9 (89) olarak saptanmıştır.
- Babanın mesleği açısından dağılımda kamu çalışanı %14,3 (26), özel sektör çalışanı %22,5 (41), kendi nam ve hesabına çalışanlar %45,6 (83), emekli olanlar %17,6 (32) dir.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilere yöneltilen “üniversiteyi bitirdikten sonraki mesleki idealiniz nedir?” sorusuna verilen cevaplar, sekiz farklı seçenek için en önemliden en önemsize doğru sıralanarak aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 1. Fakülteyi Bitirdikten Sonraki Mesleki İdealler

Önem Derecesi	Devlet Memurluğu	Özel Sektörde Çalışma	Akademisyen	Baba Mesleğini Sürdürme	Bankacı	Muhasebeci	Kendi İşini Kurma	Diğer
1	6	47	15	14	7	6	83	4
2	5	40	18	30	21	8	31	5
3	5	34	30	12	25	29	18	2
4	12	18	30	14	20	30	17	6
5	11	13	20	8	28	32	8	13
6	30	10	18	17	21	17	7	8
7	37	3	10	24	15	21	2	14
8	30	-	5	17	4	8	1	34
Toplam	136	165	146	136	141	151	167	86

Mesleki idealler açısından birinci derecede önceliği kendi işini kurma (%45,6), ikinci derecede önceliği özel sektörde çalışma (%25,8), üçüncü derecede önceliği akademisyenlik (%8), dördüncü derecede önceliği ise baba mesleğini sürdürme (%7,6) almıştır.

Mesleki ideallere bağlı olarak meslek seçiminde hangi faktörlerin etkili olduğu da araştırılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Mesleki Tercihlerin Oluşumunda Etkin Olan Faktörler

Önem Derecesi	Kâr Elde Etme İsteği	Bağımsız Çalışma İsteği	Kişisel Tatmin Sağlama İsteği	Yoğun Bir Tempoda Çalışma İsteği	Sabit-Risksiz Gelire Ulaşma İsteği	Grup Çalışması Yapma İsteği	Belirli ve Düzenli Çalışma İsteği	Aile Baskısından Kurtulma İsteği
1	70	55	36	1	4	5	7	4
2	32	70	33	8	12	8	11	5
3	26	27	41	27	25	9	12	2
4	11	7	29	27	41	22	12	7
5	7	11	6	28	18	11	20	8
6	8	1	10	24	26	38	23	5
7	8	2	2	18	19	36	18	6
8	2	8	5	13	13	17	30	16
Toplam	164	181	162	146	158	146	133	53

Mesleki tercihlerin oluşumunda “kâr elde etme isteği” birinci derecede önceliği, “bağımsız çalışma isteği” ise ikinci derecede önceliği almıştır. Her iki seçeneğin yüksek orandaki tercihi, öğrencilerin girişimcilik eğilimleri ile doğrudan ilişkilendirilebilir. Girişimcilik eğiliminin bir yansıması olarak kabul edilebilecek bu oran %68,7 gibi oldukça yüksek bulunmaktadır.

Araştırmada, cinsiyet ile mesleki tercihler arasında önemli bir farklılığın olması beklenmiştir. İkinci varsayımda belirtildiği üzere, toplumun atfettiği role istinaden kız çocuklarına göre erkek çocuklarda girişimcilik ruhunun, diğer bir ifade ile kendi işini kurma eğiliminin daha yüksek olması beklenir. Aşağıdaki tabloda bu hipotez eşliğinde sözkonusu beklentinin gerçekleşip gerçekleşmediği ortaya konulmaya çalışılmıştır (Emsen, 1996 : 160).

Tablo 3. Cinsiyet ile Mesleki Tercihler Arasındaki İlişkiler

Önem Derecesi	Devlet Memuru		Bankacı		Akademisyen		Baba Mesleğini Sürdürme		Özel Sektörde Çalışma		Muhasebeci		Kendi İşini Kurma		Diğer	
	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek
1	1	4	4	2	10	4	3	12	26	24	1	1	22	65	2	1
2	4	1	7	15	6	10	6	24	15	21	4	5	18	19	2	3
3	3	2	8	15	16	13	4	8	6	21	8	23	7	9	1	3
4	6	6	7	15	9	22	5	7	5	15	9	21	9	11	3	3
5	3	8	11	20	7	14	2	6	3	9	12	19	5	3	6	12
6	13	17	9	11	6	13	7	10	3	7	2	12	2	4	4	10
7	17	22	5	11	1	8	12	9	1	3	11	9	-	1	5	10
8	7	22	1	3	2	4	8	8	1	-	3	4	-	1	16	23
Toplam	54	82	52	92	57	88	47	84	58	100	50	94	63	113	39	65

Cinsiyet açısından mesleki eğilim ve girişimcilik ilişkisi incelendiğinde erkek öğrencilerin birinci önceliği “kendi işini kurma” ya verdiği, kız öğrencilerin ise özel sektörde bir iş bulup çalışmayı tercih ettiği görülmektedir.

Mesleki eğilimde ikinci derecede önceliği erkek öğrencilerde “özel sektörde çalışma”, kız öğrencilerde ise “kendi işini kurma” oluşturmaktadır. Üçüncü derecede önem verilen meslek ise kız öğrencilerde “akademisyen”, erkek öğrencilerde “baba mesleğini sürdürme” şeklinde ortaya çıkmıştır.

Genel olarak ilk iki mesleki tercih dışında diğer mesleklere yönelik açılarından cinsiyet faktörünün önemli olmadığı görülmektedir. Ancak ilk iki tercih veya tercih edenlerin oranları dikkate alındığında erkek öğrencilerde girişimcilik eğiliminin yüksek olacağına ilişkin beklenti doğrulanmıştır. 21. yy’da meslek edinme ve eğitim fırsatları konusunda kadın erkek eşitliği imajı her ne kadar değişmiş görünse de istatistikler yine de kadınların eğitimde ve meslek seçiminde “kadın işleri” olarak adlandırılan kategorilerde yoğunlaştığını göstermektedir (Tes-Ar, 1993 : 225). Nitekim bu çalışmada da cinsiyet farklılığının önemli olmayacağı düşünülen akademisyenlik ve bankacılık mesleğini tercihte, kız öğrencilerin sayısının erkek öğrencilere nazaran bu meslekleri daha yüksek oranda tercih ettikleri görülmüştür.

Bununla beraber özellikle son yıllarda kadınların iş hayatında daha etkin biçimde yer alması ve girişimciliğe ilgi duymaları sonucunda “iş kadını” kavramı literatür ve günlük kullanımda girişimci işadama tanımına karşılık olarak sıkça kullanılmaktadır. Bu nedenle, mesleki eğilim ve girişimcilik ilişkisi cinsiyet açısından ele alındığında geçmişe değil, geleceğe bakmak daha doğru olacaktır. Çünkü, önümüzdeki dönemlerde hoşgörü, uzlaşma, şefkat, sabır ve paylaşmaya hazır olma gibi kadınların ön plana çıkan özellikleri, kadın girişimcilerin daha güçlü ve başarılı olmalarını sağlayacak temel unsurlar olacaktır (Tes-Ar, 1993 : 266).

Araştırmada dikkate alınan bir diğer unsur doğum yeri ve yaşanılan yer, yani kır-kent ayırımı ile mesleki tercihler arasındaki ilişkinin ortaya konulmasıdır. Girişimcilik eğiliminin kentsel alanda doğup büyüyenlerde kırsal kesimde doğan ve yaşayanlara nazaran daha yüksek olacağı beklentisinden hareketle, kentsel alanlarda doğan ve yaşayan öğrencilerde girişimcilik eğiliminin daha yüksek olması beklenir (Emsen, 1996 : 164).

Ancak, anket yapılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun, Haliç Üniversitesi’nin bulunduğu İstanbul ilinde doğup büyüdükleri ve bu nedenle örnek kitlenin çok büyük bir bölümünü teşkil ettikleri için kır-kent ayırımında bir mukayese yapmanın anlamlı olmayacağı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, doğum yeri belirtilirken sadece il adı verildiğinden tüm öğrencilerin kentte doğduğu gibi bir sonuç ortaya çıkmış ve kır-kent ayırımını gösteren tablo ortaya konulamamıştır.

Öğrencilerin ailelerinin gelir seviyeleri ile girişimcilik eğilimleri arasındaki ilişkinin ortaya konulması amacıyla sorulan soruya verilen cevapların dağılımı Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Aile Gelir Seviyesi ile Mesleki Tercihler Arasındaki İlişkiler

Önem Derecesi	Devlet Memuru		Bankacı		Akademisyen		Muhasebeci		Kendi İşini Kurma		Özel Sektörde Çalışma		Baba Mesleğini Sürdürme		Diğer	
	750	750+	750	750+	750	750+	750	750+	750	750+	750	750+	750	750+	750	750+
1	3	3	6	1	10	6	2	-	31	54	27	20	4	11	2	2
2	-	2	3	1	4	2	6	-	18	24	21	31	13	16	3	-
3	5	2	1	4	8	6	9	4	12	15	18	13	9	7	4	6
4	8	5	15	10	11	3	10	3	17	14	10	6	4	9	3	7
5	15	12	13	12	10	6	12	5	8	5	18	14	14	17	1	5
6	17	13	11	9	13	6	10	7	7	3	12	22	4	10	3	3
7	12	9	7	12	12	7	8	14	22	15	11	8	5	7	2	6
8	18	11	5	16	-	4	-	5	17	14	20	8	7	8	8	13
Toplam	78	57	61	65	68	40	57	38	132	144	137	122	60	85	26	42

Aile gelir seviyesi yüksek gelir grubunda yer alan ailelerin çocuklarında girişimcilik eğiliminin daha yüksek olması beklenir. Aile gelir seviyesi 750 milyon TL ve üzeri olan öğrencilerin toplam örnek kitle içindeki payı %53,3 (97)'dir. Gelir seviyesi bu grupta olanların %55,6 (54)'sı kendi işini kurma eğilimindedir. Bu oranın yüksek olması, gelir seviyesi ile girişimcilik arasında beklenen pozitif ilişkiyi onaylar niteliktedir (Emsen, 1996 : 167).

Gelir seviyesi 750 milyon TL'nin altında olanlarda özel sektörde çalışma ve sabit-düzenli bir gelire sahip olma arzusunun ağır basması ise, ailede maddi endişelerin giderilememesinin bir sonucu olarak görülebilir.

Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı bakımından çok çocuklu ailelerde çocuk yetiştirme ve çocuğa gelecek hazırlama imkanları daralmakta ve çeşitli güçlüklerle karşılaşıldığı bilinmektedir. Çocuk sayısının fazla olduğu ailelerde sağlam bir gelecek beklentisi, genellikle kamudan iş beklentisi şeklinde kendisini göstermektedir.

Bu düşünceden hareketle üç ve daha fazla çocuklu ailelere mensup öğrencilerde girişimcilik eğiliminin yüksek olmayacağı varsayılmıştır. Buna karşılık az çocuklu (bir veya iki) ailelerde daha iyi eğitim alma ve geleceğe hazırlama olanaklarının yüksek olacağı beklentisinden hareketle az çocuklu aile bireylerinde girişimcilik eğiliminin de yüksek olması beklenmektedir (Emsen, 1996 : 168).

Ailenin az veya çok çocuklu olması ile mesleki tercihler arasındaki ilişkiyi gösteren bilgiler Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Ailedeki Çocuk Sayısı ile Mesleki Tercihler Arasındaki İlişkiler

Önem Derecesi	Devlet Memuru		Bankacı		Akademisyen		Muhasebeci		Kendi İşini Kurma		Özel Sektörde Çalışma		Baba Mesleğini Sürdürme		Diğer	
	1-2	3+	1-2	3+	1-2	3+	1-2	3+	1-2	3+	1-2	3+	1-2	3+	1-2	3+
1	2	2	4	3	4	8	2	13	54	30	24	5	8	14	2	7
2	2	7	6	11	3	10	5	9	23	12	10	15	2	11	3	8
3	4	9	-	5	1	12	6	13	14	11	20	26	4	9	2	4
4	3	11	2	7	6	11	3	19	16	15	12	23	3	10	1	6
5	6	14	5	17	3	18	8	9	12	8	26	32	7	2	2	-
6	1	11	1	21	4	21	2	14	27	19	14	20	5	8	3	4
7	8	17	7	12	5	8	2	4	18	15	22	19	6	3	1	2
8	9	6	2	5	4	9	6	13	17	9	14	13	5	-	2	3
Toplam	35	77	27	81	30	97	34	94	181	119	142	153	40	57	16	34

Ailelerden 1-2 çocuklu olanların oranı %55 (100), üç ve daha fazla çocuklu olanların oranı ise %45 (82) dir. Az çocuklu aile olarak nitelendirilen 1-2 çocuklu aile üyesi öğrencilerde birinci derecede öncelikli olarak kendi işini kurma eğilimi % 54 (54), çok çocuklu ailelerin üyesi olan öğrenciler arasında birinci derecede öncelikli olarak kendi işini kurma eğilimi ise %36,6 (30) olarak bulunmuştur.

Girişimciliğin oluşmasında önemli unsurlardan biri de baba mesleğini sürdürme, yani mesleğin bir bakıma babadan miras olarak devir alınmasıdır. Bu nedenle babanın kendi nam ve hesabına çalışması ile kamu veya özel sektörde ücretli olarak çalışıyor (emeklilik dahil) olması halinde ankete katılan öğrencilerin girişimcilik ya da kendi işini kurma eğilimi arasındaki ilişkinin farklı olacağı düşünülmüştür.

Toplam örnek kitle içinde babası ücretle çalışan ve emekli olanların oranı %56 (102), babasının kendi işinde kendi nam ve hesabına çalıştığını beyan edenlerin oranı ise %44 (80) dür. Babası kendi işinde bağımsız olarak çalışan öğrencilerin %52,5 (42)'i kendi işini kurma eğiliminde iken babası ücretli çalışan veya emekli olan öğrencilerde bu oran %58,8 (60)'dir. Yani, kendi işini kurma ya da girişimcilik eğilimi, beklenenin aksine babanın bağımsız olarak kendi nam ve hesabına çalışması ile yakından ilişkili değildir. Bu durum, özellikle günümüzde kamu veya özel sektörde sabit ücretle iş bulmanın zorlukları dikkate alındığında, baba mesleği ne olursa olsun kendi işini kurma isteğinin bir nevi çıkış yolu gibi görüldüğü yönündeki düşüncüyü doğrulamaktadır.

Baba mesleğinin yanı sıra, babaların eğitim seviyesi ile çocuğunun meslek tercihi arasındaki ilişki düzeyi de incelenmiştir. Zira, girişimcilik ruhunun oluşması ve gelişmesinde, babanın eğitim durumunun etkili olması beklenmektedir.

Babasının eğitim seviyesi lise ve altında bir düzeyde olan öğrencilerin toplam örnek kitle içindeki oranı %51 (93), üniversite mezunu olanların oranı ise %49 (89)'dur. Anlaşılabileceği üzere eğitim seviyesi lise ve altında olanlarla üniversite mezunu olanların sayısı hemen hemen aynı seviyededir. Bu durum, Türkiye genelinde istihdam edilenlerin eğitim seviyesi açısından dağılımına uygun bir yapı

göstermemektedir. Çünkü, genelde istihdam edilen nüfus ve toplam nüfus içinde üniversite mezunlarının oranı bir hayli düşüktür.

Eğitim seviyesi yüksek olan anne-babaların, çocuklarının mesleki tercihlerinde daha etkili olmaları ve bu yönde bilinçlenmelerine daha yüksek oranda katkı sağlamaları beklenir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre babasının eğitim seviyesi yüksek olan öğrencilerde kendi işini kurma eğiliminin diğer gruba nazaran çok daha yüksek olduğu %77,5 (141) görülmektedir. Bu durum, beklenenin tam tersi bir sonuçtur. Zira, babanın eğitim seviyesi yüksek olanlarda akademisyenlik, bankacılık, muhasebecilik gibi fazla gelir elde etmekten çok statüsü olan mesleklere yönelmenin daha ağırlıklı olması beklenmekte idi. Ortaya çıkan sonuç, varsayımın çelişkili gibi görünmekle birlikte artık ülkemizdeki girişimcilerin de eğitime ve eğitilmiş olmaya önem verdiklerinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Bu durum, Türkiye’de girişimcilikte başarılı olabilmede yaygın kabul görmüş olan “çekirdekten yetişme”, ya da “tezgahtan yetişme” kavramının yerini ikinci nesilde daha üst düzeyde eğitilmiş olmaya bırakmaya başlaması olarak da ifade edilebilir. Dolayısıyla, ulaşılan sonuçlar, girişimcilik eğilimi ile babanın eğitilmiş olması arasındaki ilişkiyi tam anlamıyla ortaya koyamamaktadır (Emsen : 1996 : 174).

6. SONUÇ

2000’li yıllarda girişimci ve girişimciliğin önemi, bugüne kadar olduğundan çok daha fazla artacaktır. Bilgi toplumunda, sanayi toplumunun işçi ve işveren şeklindeki ikili yapısının yerini, girişimciler topluluğunun alacağı anlaşılmaktadır. Bu açıdan, eğitim sistemimizin de, girişimci yetiştirme konusunu ele alıp değerlendirmesi gerekmektedir (Ferman, 1991 : 6).

Bir ekonomik faaliyeti gerçekleştirmeye girişmek, başarı ve başarısızlık şeklinde bir risk içermektedir. Girişimciler, başarı yönelimlidirler. Bu sebeple iyi iş yapma, güçlüklerle karşı koyma, yeteneklerini kullanma ve geliştirme, finansal güvenliği sağlama ve bağımsız olma eğilimlerini başarılı olma yönünde kullanmaktadırlar. Dolayısıyla girişimci, başarısızlığın ödülünü bekleyen fakat başarısızlığın riskine de katlanmaya hazır olan kimsedir. Ekonomik yaşamda ancak bu riski üstlenmeye hazır olanlar girişimci olabilirler. Girişimci riskini en aza indirmek, fakat başarısızlığın ödülü olan kârı da en yüksek kılabilmek için kendini belirli bir bilgi yükü ile donatmak, karar ve tercihlerinde akılcı olmak zorundadır.

Bu tanım ve özellikler dikkate alındığında günümüzde sadece para veya sermaye sahibi olmak, girişimci olmaya yetmemektedir. Girişimci, kendi bilgi ve yetenekleri ile birlikte emek, sermaye, doğal kaynaklar ve hammaddeyi bir araya getirerek üretim ve dağıtım süreçlerini gerçekleştirip yöneten kişidir.

Ne var ki ülkemizde girişimcilik niteliğine sahip insanlarımızın sayısı fazla olmadığı gibi eğitilmiş insanlarımızın girişimcilik konusunda çok da başarılı olmadıkları bilinen bir gerçektir. Potansiyel girişimcilerimizi belirlemek ve onları sahaya çıkarmanın yollarını bulabilmek açısından üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğilimlerinin saptanması önem arz etmektedir.

Bu amaçla Haliç Üniversitesi öğrencileri arasında kapsamlı bir anket çalışması yapılmış ve öğrencilerin mesleki tercihleri ile girişimcilik eğilimleri araştırılmıştır.

Araştırmada, mesleki idealler açısından birinci derecede önceliği “kendi işini kurma” faktörü, dolayısıyla girişimcilik unsuru %45,6 olarak bulunmuştur. Bağımlı ve düzenli bir işte çalışma eğilimi ise %54,4 olmaktadır. Ancak, “kâr elde etme isteği” ile “bağımsız çalışma isteği” girişimcilik eğiliminin bir yansıması olarak kabul edilebilir ki bu alternatifi birinci derecede önemli kabul edenlerin oranı da oldukça yüksektir (%68,7).

Cinsiyet açısından, erkek öğrenciler birinci önceliği “kendi işini kurma” alternatifine vermiş iken kız öğrencilerin özel sektörde iş bulup çalışmayı tercih ettikleri görülmüştür. Ancak hemen belirtmek gerekir ki kız öğrencilerde de mesleki eğilimde ikinci derecede önceliği, “kendi işini kurma” seçeneği oluşturmaktadır. Bu durum, girişimcilik konusunda cinsiyet ayırımının önemini giderek yitireceğinin ve kadınların girişimciliğe elverişli çeşitli özelliklerinden dolayı önümüzdeki dönemde iş hayatında daha önemli roller alacaklarının bir göstergesi sayılabilir.

Öğrencilerin ailelerinin gelir seviyesi ve ailedeki çocuk sayısının az oluşu ile girişimcilik arasındaki ilişkinin, beklenen pozitif ilişkiyi onaylar nitelikte olduğu görülmüştür.

Girişimcilik eğiliminin, babanın kendi işinde bağımsız çalışması veya sabit bir ücretle çalışması ile yakından ilişkili olmadığı saptanmıştır. Ayrıca, babanın eğitim seviyesi yüksek olanlarda, kendi işini kurma veya girişimcilik eğiliminin daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuç, varsayımlarla çelişkili gibi görünse de, bilgi toplumuna geçilen bir dönemde kadını ile erkeği ile girişimci adaylarının eğitime daha çok önem verdiklerini, başarı ya da başarısızlıkların tanrı, kader, şans vb. değil de kendi içsel donanım ve eylemlerine bağlı olduğunu kavradıklarını yansıtmaktadır (Erdal, 2001 : 4).

KAYNAKLAR

- AKIN, B. (1996). “Küçük Ölçekli İşletmelerde Stratejik Planlama ve Yönetim”, *MPM Verimlilik Dergisi*, Sayı 1996/1, 43-56
- BOZKURT, R. (1996). “Girişimci Profili Üzerine Değerlendirmeler”, *Dünya Gazetesi*, (14 Kasım 1996).
- EMSEN, Ö. (2001). “Genç Nesilde Mesleki Eğilimler ve Girişimcilik : Ampirik Bir Çalışma”, *MPM Verimlilik Dergisi*, Sayı 2001/1, 153-176
- ERDAL, M. (2001). “Yeni Binyılda Girişimci Eğitiminin Önemi”, *TOSYÖV Girişim Dergisi*, (20 Ekim 2001), 4-5
- ERKAN, H. (1993). *Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- FERMAN, M. (1991). “Girişimci Profili Üzerine Değerlendirmeler”, *Dünya Gazetesi*, (14 Kasım 1991).
- ŞENOCAK, B. (1992). “2000’li Yılların Girişimcilik Modeli”, 3. *İzmir İktisat Kongresi*, 92 içinde, (181-186), İzmir.
- TES-AR, (1993). “Türkiye’de Kadın Girişimcilik”, Ankara : Türkiye Esnaf-Sanatkar ve Küçük Sanayi Araştırma Enstitüsü
- TİTİZ, T., (1999) *Genç Girişimcilere Öneriler*, İstanbul : İnkılâp Kitabevi.